

Razmišljanja o djelu Jure Suzanića „Jadi naši mornarski“

Početak 1982. god. u izdanju Narodne čitaonice u Kostreni objavljeno je novo djelo Jure Suzanića, kap. duge plovidbe, dugogodišnjeg zapovjednika na brodovima »Jugolinije«. Djelo prikazuje život ljudi na brodovima, te ujedno predstavlja i slikovit odraz života naših pomoraca pod stranom zastavom. Ovo djelo, posvećeno bivstvu mornara na brodovima, očito postavlja pred čitaoca mnoga pitanja. Pitanja o životu na brodu, daleko od rodne grude, daleko od obitelji. Pa, na koncu, ta pitanja traže i neki odgovor, neko stanovište čitaoca. I ona se iskristaliziraju iz samog ovog djela, iz samog praćenja zlatne niti njegove.*

More znači i život i put, u svojoj otvorenosti i naklonjenosti, ali je sa svojim ćudima prihvatljivo samo za jake. Naći u sebi toliko snage, da se cijelog života možeš odupirati valovima, prkositi snažnim nepogodama kroz koje na svom putu neumitno prolaze brodovi, kao i onim olujama koje beznagodbeno traju u dušama mornara koji su krenuli da jedu kruha namočena u gorko more, mogu samo izuzetni ljudi. Oni koji uza sve to još i pišu — sasvim su rijetki. Zato smo neizmjereno obradovani spoznajom da imamo tu među nama ne samo tako rijetkog mornara, već jednog još jedinstvenijeg — čovjeka koji nam je podario živu pisanu riječ, da bude očvrstnuli i neprolazni glas mnogih generacija koje kroz svoja mornarenja živjaše od mornarska kruha, od mora i na moru.

Tko je Jure Suzanić i što je zapravo njegov udio u našem prebivanju na moru? Lakše ćemo moći odgovoriti samo na prvi dio pitanja, rekavši da je to čovjek rođen na škrtom kostranjskom kamenu, da je već u ranoj mladosti počeo živjeti uz svoj mornarski kruh i ostao zaljubljenik mora i nakon pola stoljeća ustrajnog, rekli bismo i fanatičkog prkosa nedaćama mora. A već sada osjećamo široki značaj djela tog pisca-mornara kroz njegovo ostvarenje onog tako rijetkog a tako dragocjenog — uspio je razotkriti, uspio je reći riječi koje nas obogaćuju onim što u sebi nose, a to su životi onih na brodu: kako je još antički filozof Anaharsis ustvrdio, a mi ga možemo parafrazirati: »niti živih, niti mrtvih već njih — pomoraca«. Mornara koji žive sasvim dručkije od ljudi na kopnu, koji žive na neki način oduzeto ali zato ne i promašeno! Izuzetan mornar i pisac, Suzanić nam je osvijetlio sve te mornarske i vrijedne živote, mnoga ljudska iskustva, pregalaštva, otrgnuvši ih zaboravu, približio nam je živote jednog zaista posebnog svijeta — svijeta mornara.

Treća knjiga kapetana Jure Suzanića »Jadi naši mornarski« snažan je njegov korak naprijed, pa će dobro učiniti onaj tko pročita i njegove »Odrezane stranice« i »Na tramperu« jer će tada moći uočiti piščev razvojni put od stvaranja putopisnog djela do ovog zadnjeg djela koje široko prelazi granice jednog takvog književnog oblika kao što je putopis. Čitajući »Jade naše mornarske« onaj koji nije ni-

kada plovio osjetit će pravi dah mora i broda i ljudi na njemu, a onaj koji je plovio zaplovit će ponovo — na brodu iz Suzanićeve knjige. Svijet mornara, nedostupan inače ne samo zato što su brodovi daleko na pučini, udaljeni od kopna, nego i zato što u svojim sukobljavanjima s morskim nedaćama, ljudi ne nalaze snage da sav taj burni život i prikažu drugome, tim više što ih borbe, stradanja, više iscrpljuju. A Suzanić, svojim jedinstvenim ostvarenjem u ovom umjetničkom djelu, gdje nam progovara iskustvom mornara a zavidnom sposobnošću pisca, piše o današnjim brodovima i pomorcima koji su danas ukrcani.

Rođen početkom ovog stoljeća (1904) Suzanić, pomorac koji još pripada vremenima kada se na pojedinom brodu bez iskrcavanja provodilo dvije, tri, četiri pa čak i više godina, a brod je bio drugi, pravi dom, svi ukrcani disali skupa sa svojim brodom, sada nam je ovom knjigom ponovo poklonio svježi dah mora, živu riječ mornara, učinio dostupnim za svakoga razumijevanje broda i njegovog osebujnog opstojanja i života ljudi na njemu.

— o —

Kako nam pisac Suzanić govori o moru, brodu?

Njegov je govor takav da će ponajprije pomorac, ali i onaj koji to nije lako ući u taj osebujni svijet, pravo u njegov žižak, zahvaljujući dobrom skladu pravih riječi za sva bogata mornarska iskustva oblikovana u kazivanjima pisca. »Jadi naši mornarski« je djelo stvoreno ne samo zato da bi se čitalac osvježio dobrom radnjom, privlačnošću sadržaja — ono je prije svega životopis mornara na njihovom putovanju. A putovanje jednog mladića i jednog starog vođe palube gdje se ovaj potonji niti nakon zaslužene mirovine ne odvajao od broda, niti vremenski nije ograničeno; Tisuće mornarskih sudbina i danas se nalazi u »istoj koži«, razasuto po svim morima svijeta.

Jedino sam mornar ako progovori, moći će nam reći o onome što je životna njegova kob, kakva krv protiče u žilama na tom nemirnom otočiću-brodu, što je njegova čežnja, njegova bol, što je njegova radost, što je on sam. Daleko od svog zavičaja, mornar na brodu upast će u nutarnje kušnje, stradanja i oluje.

Pisac nas ovim svojim djelom mnogo uči kroz svoja realistička ocrtavanja mornarskog duha i raspoloženja pa postajemo obogaćeni saznanjima iz prve ruke, upijajući živi govor prekaljenog noštroma Pavlice, dok skupa treperimo i uzdišemo s mladim Tonkom koji po prvi puta kroči na palubu broda.

Ima velikog značaja i simbolike u riječima starog i iskustvima bogatog Noštroma kada govori: »I zato se plovi... radi kruha i draži nepoznatoga na putovima, dok je u žilama mladosti.« Takvim sazna-

njima koja su u knjizi sakupljeni kao vrnjedni cijljevi mornara, vječitih putnika, uči nas posvećenik mora koji nije uzalud putovao kroz duga četiri desetljeća na vlažnim palubama, posvetivši cijeloga sebe mučnom elementu kakvo je more. Bogato iskustvo izrekao nam je na živ i zanimljiv način kroz usta Pavlice, Tonka i još pokojeg pomorca sa »Castora«, čovjek koji je već sa svojih 14 godina došao na palubu broda, započevši tako svoj strmi put mornara i kapetana. I sve što su slagale godine i godine života provedenog na gibljivim palubama provalilo je na usta toliko običnih ljudi ali i toliko različitih od onih na kopnu: noštrama Pavlice, starog i iskusnog, te mladog mornara Tonka, inače propalog đaka pomorske škole u Bakru, u odličnom prikazu kostrenjsko-bakarskog »mulca«.

Kroz suvremen život koji se rađa i počinje ovdje na našem kamenu, pisac nas vodi iz jednog proljeća podno Soplja i Solina pravo u carstvo divljine koja vlada na sedam mora kroz koja će se probijati »stranac«.

Svojim posebnim, jednostavnim, sada već dobro izgrađenim stilom, bez suvišnih veznika i pridjeva, oslanjajući se prvenstveno na originalnu brodsku izvornost, pisac pred nama ocrtava slike jasne, žive i duboke. Uvijek protkane laganim humorom i ironijom što i krutu mornarsku stvarnost čini uzvišenijom. No pisac se ne odmiče nikada od realističkog prikazivanja.

Pretakanjem izvornih riječi s broda u žive slike, kroz prikaz mornarske atmosfere, neposredno smo otiskivani u moćni zagrljaj knjige koju su pisale jake emocije. Čistoćom izraza, jednostavnošću ali i istančanom suptilnošću, kroz humor, mornarsku ironiju, uvedeni smo u puteve nostalgije, mentaliteta mornara, pa tu onda i nalazimo pravu dubinu brodske duše.

Jure Suzanić je svojim realističkim prikazivanjem bacio snažnu luč na svoju brodsku okolinu gdje, kako i sam veli: »dio tog svijeta mokroga oko tebe graniči s nebom«. Mogli bismo mu zamjeriti što je ostao tako kruti realista, nikada ne skrećući u nebo idealiziranoga, posvećenoga, ne zabrodivši nikada svojim literarnim čamcem dalje od ruba mokroga u pretpostavljeno ozračje ideala i onoga svijeta koji bi stajao kao protuteža svim onim asketizmima koji čine mornarski život isuviše surovim. Pisac nikada nije izlazio iz svog čamca gdje smo

susreli čovjeka sa svim njegovim ljudskomornarskim jadima i radostima.

No zato nam pisac svojim trezvenim razmišljanjima kao i živim slikama daje zaokruženu cjelinu broda na najsvježiji i najizravniji način. Kroz izvanjski jednostavne događaje, autor nam govori govorom neotuđenim od onoga što živi i što se oblikuje na brodskim palubama. Svojom temeljitošću pisac upotpunjuje slike preko vjernih opisa, uvadajući nas u brodskomornarsku klimu najizravnijim putem. I mi na suhom stoga dobro osjetismo vlažnu i slanu gorčinu broda.

Potpuniji dojam o brodu i mornaru čitalac dobiva kroz zanimljivu radnju sadržanu u putovanju broda i ljubavi između dvoje mladih, Tonka i Elsie; za divno čudo niti umirovljeni noštramo nije van te ljubavne igre, on je i dalje mlad jer i dalje plovi i stoga i dalje nalazi u sebi snage i za ljubav prema mladoj ženi. Spletu ljubavnih odnosa posvećeno je puno pažnje uz mnogo autorovog uživljanja u psihi zaljubljenih, pa vidimo da pisac nije stručnjak samo za »okorjele mornare« već i za njihove osjećaje duše.

— o —

Svojim najnovijim djelom »Jadi naši mornarski« Jure Suzanić nam je dao zajednički vapaj mornara, krik njihovih kletava ali i njihovih molitvi i oduševljenja. Zajedno sa svim mornarima svijeta i mornar-pisac ovoga djela čezne, uzdiše, a onda opet jedrima napuhnutim plovidbeno-životinom snagom i mladošću vodi nas kroz svemornarska oduševljenja kakova samo i jedino na moru mogu nastati i nastaju, svim su istinskim mornarima u srcu.

Tako je — krv naša mornarska — čiju toplinu osjećamo za cijelo vrijeme dok putujemo brodom Suzanićeve knjige, postala nama prepoznatljiva ne samo kao mornarska već kao općeljudska, naša krv.

»Tempus fugit« — vrijeme leti — rekao je netko na »Castoru«. A mi, oduševljeni putovanjem na njemu, sretni nadovezujemo... a djela ostaju!* Pa i ovo treće Suzanićevo djelo o moru i pomorcima vjerujemo da će ostati takav kamen-temeljac poznavanja života na brodu.*

Opaska: Znakom *...* označen je tekst dra Radojice F. Barbaliea

Ivan GRAČANIN

